

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

Katedra rozvojových a environmentálních studií

DOPAD FAIR TRADE S KÁVOU NA ETIOPSKÉ
FARMÁŘE

Bakalářská práce

Nikol RAUŠOVÁ

Vedoucí práce Doc. Ing. Mgr. Jaromír HARMÁČEK Ph.D.

Olomouc 2023

Mezinárodní rozvojová a environmentální studia

Abstrakt

Bakalářská práce zhodnocuje dopady fair trade s kávou na etiopské farmáře. Vliv na příjmy těchto farmářů je často velmi proměnlivý a závisí na faktorech jako je kvalita kávy, kterou daná farma produkuje či její velikosti nebo samotnými tržními podmínkami. Fairtrade organizace umožňují producentům získávat spravedlivou cenu za své zboží, která převyšuje cenu, jež by dostali na běžném trhu. Při zvýšení efektivity systému by však přínos mohl být ještě větší. Konkrétně v případě zajištění vyššího podílu peněz od zákazníku pro farmáře. Většina farmářů v Etiopii však není součástí systému Fairtrade a mohou tak být tímto systémem znevýhodněni. Ekonomickou stabilitu by do situace mohly přinést alternativy Fairtrade, jelikož ne všechny země by z tohoto systému mohly profitovat.

V práci jsou rozebírány i sociální podmínky etiopských farmářů, respektive jak tyto podmínky ovlivňuje zapojení farmářů do Fairtrade systému. Systém přináší řadu výhod, které pozitivně dopadají na kvalitu života místních producentů. Stanovení minimálních standardů při práci na kávových plantážích, jako například zákaz dětské práce, přístup ke zdravotní péči nebo bezpečné pracovní prostředí, přispívá k ochraně práv farmářů a zlepšení jejich pracovních podmínek.

V neposlední řadě práce poukazuje na současné výzvy a překážky v rozvoji fair trade obchodu mezi etiopskými farmáři. Mezi hlavní z nich patří například nedostatečná informovanost a nízké povědomí o možnostech zapojení se do Fairtrade systému. K podmínkám Fairtrade organizace patří i investice do udržitelných metod pěstování kávy či zlepšení infrastruktury, což pro spoustu producentů není z finančního hlediska dostupná varianta.

Závěrem práce je sumarizace možností pro překonání současných výzev a zhodnocení dopadu fair trade v Etiopii, který se ukazuje jako převážně pozitivní. Zlepšuje jejich sociální podmínky a finanční situaci. Další rozvoj tkví v neustálých inovacích současného systému, vzdělávání pro farmáře v oblasti mikrofinančních nástrojů a podpoře iniciativ zabývajících se zlepšením pracovních podmínek etiopských farmářů včetně dodržování pracovních standardů, ochrany práv pracovníků a zajištění bezpečného a zdravého pracovního prostředí. Stěžejní je také spolupráce mezi farmáři, fair trade organizacemi a vládními institucemi a posilovat tak partnerství a spolupracovat na vytváření politik, které podporují fair trade a zajišťují příznivé podmínky pro farmáře.

Abstract

This bachelor thesis assesses the impacts of fair trade coffee on Ethiopian farmers. The impact on the income of these farmers is often highly variable and depends on factors such as the quality of coffee produced by the farm or its size or the market conditions themselves. Fairtrade organisations allow producers to receive a fair price for their goods that exceeds the price they would receive on the normal market. However, if the system were made more efficient, the benefits could be even greater. Specifically in the case of securing a higher share of customer money for farmers. However, most farmers in Ethiopia are not part of the Fairtrade system and may therefore be disadvantaged by it. Alternatives to Fairtrade could bring economic stability to the situation as not all countries would benefit from this system.

The thesis also discusses the social conditions of Ethiopian farmers, or how these conditions are affected by farmers' participation in the Fairtrade system. The system brings a number of benefits that have a positive impact on the quality of life of local producers. The establishment of minimum standards for working on coffee plantations, such as the prohibition of child labour, access to health care or a safe working environment, helps to protect farmers' rights and improve their working conditions.

Finally, the paper highlights the current challenges and obstacles to the development of fair trade among Ethiopian farmers. The main ones include, for example, lack of awareness and low awareness of the opportunities to participate in the Fairtrade system. The conditions of Fairtrade organization include investment in sustainable coffee growing methods or infrastructure improvements, which are not financially affordable options for many producers.

The paper concludes by summarizing the options for overcoming current challenges and assessing the impact of fair trade in Ethiopia, which turns out to be largely positive. It improves their social conditions and financial situation. Further development lies in continuous innovation of the current system, training for farmers on microfinance tools, and support for initiatives to improve the working conditions of Ethiopian farmers, including adherence to labour standards, protection of workers' rights and ensuring a safe and healthy working environment. Collaboration between farmers, fair trade organisations and government institutions is also key to strengthen partnerships and work together to develop policies that promote fair trade and ensure favourable conditions for farmers.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Dopad fair trade s kávou na etiopské farmáře“ pod vedením Doc. Ing. Mgr. Jaromír HARMÁČKA Ph.D. vypracovala samostatně a uvedla zde všechny zdroje a literaturu, která byla při psaní práce použita.

V Olomouci dne

.....

Nikol Raušová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2020/2021

Studijní program: Mezinárodní rozvojová a environmentální
studia
Forma studia: Prezenční
Specializace/kombinace: Mezinárodní rozvojová
a environmentální studia (MRES)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

Jméno a příjmení: **Nikol RAUŠOVÁ**
Osobní číslo: **R190523**
Adresa: **Dolní 1565/1, Bruntál, 79201 Bruntál 1, Česká republika**
Téma práce: **Dopad Fair trade s kávou na etiopské farmáře**
Téma práce anglicky: **The Impact of Fair Trade with Coffee on Ethiopian Farmers**
Vedoucí práce: **Ing. Mgr. Jaromír Harmáček, Ph.D.**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Zásady pro vypracování:

Práce má za cíl zhodnotit dopady Fair trade s kávou na farmáře v Etiopii. Zkoumány budou zejména dopady zapojení do Fair trade na příjmy či sociální podmínky farmářů. Práce v první části detailněji představí Fair trade v historickém a globálním kontextu. Dále se práce bude zabývat konceptem Fair trade v Etiopii. Následně budou analyzovány dopady Fair trade na etiopské farmáře kávy.

Seznam doporučené literatury:

Ruben R. 2008. *The Impact of Fair Trade*. Wageningen Academic Publishers
Dragusanu R., Giovannucci D., Nunn N. 2014. The Economics of Fair Trade. *Journal of Economic Perspectives* 28, 217-236.
Fair Trade and its Impacts in Developing Communities. *The Borgen Project / Downsize Poverty* [online]. Dostupné z: <https://borgenproject.org/fair-trade-impacts/>
Minten B., Dereje M., Engida E., Tamru S. 2017. Tracking the Quality Premium of Certified Coffee: Evidence from Ethiopia *World Development* 101, 119-132.
Raynolds L. T. 2009. Mainstreaming Fair Trade Coffee: From Partnership to Traceability *World Development* 37, 1083-1093.

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Podpis vedoucího pracoviště:

Datum:

Anotace

Práce má za cíl zhodnotit dopady Fair trade s kávou na farmáře v Etiopii. Zkoumány budou zejména dopady zapojení do Fair trade na příjmy či sociální podmínky farmářů. Práce v první části detailněji představí Fair trade v historickém a globálním kontextu. Dále se práce bude zabývat konceptem Fair trade v Etiopii. Následně budou analyzovány dopady Fair trade na etiopské farmáře kávy.

Obsah

Cíle práce a metody	9
Etiopie, fair trade a káva	10
Etiopie.....	10
Férový obchod a Fairtrade certifikační systém.....	14
Environmentální a ekonomická udržitelnost	16
Káva.....	20
Benefity konzumace kávy	21
Fairtrade káva	21
Fair trade káva v Etiopii	25
Výhody fair trade kávy v Etiopii	25
Sociální dopady fair trade na etiopské farmáře kávy	26
Výzvy fair trade kávy v Etiopii	28
Příležitosti fair trade kávy v Etiopii.....	29
Příklady iniciativ fair trade kávy v Etiopii	30
Diskuse o budoucím vývoji fair trade v Etiopii	34

Úvod

Fair trade je mezinárodní obchodní model, který má za cíl podporovat spravedlivou a udržitelnou obchodní výměnu mezi producenty v rozvojových zemích a spotřebiteli ve vyspělých zemích. Jeho hlavním záměrem je poskytovat zemědělcům a pracovníkům zlepšené životní podmínky a spravedlivou odměnu za jejich práci. Jedním ze sedmi nejvýznamnějších produktů, které jsou ve fair trade zapojeny, je káva.

Cílem této bakalářské práce je zhodnotit dopady fair trade s kávou na farmáře v Etiopii. Pozornost je přitom konkrétně zaměřena na zhodnocení přínosů a výzev, které etiopským farmářům přináší zapojení do fair trade. Zvláštní důraz je kladen na vliv na jejich příjmy a sociální podmínky. Pro tuto práci byly zároveň formulovány tři hlavní výzkumné otázky:

1. Jaký je vliv fair trade na příjmy etiopských farmářů pěstujících kávu?
2. Jak fair trade ovlivňuje sociální podmínky etiopských farmářů kávy, zejména v oblasti zlepšování jejich životních a pracovních podmínek?
3. Jaké jsou hlavní výzvy a překážky, se kterými se etiopští farmáři kávy setkávají při zapojení do fair trade a jak mohou být tyto překážky překonány a zlepšeny?

Tato bakalářská práce je strukturována do tří částí. První část vymezuje stěžejní oblasti a pojmy a zabývá se konceptem fair trade v jeho historickém a globálním kontextu, přičemž podrobněji zkoumá jeho vývoj a dosavadní úspěchy v podpoře spravedlivého obchodu. Druhá část se zaměřuje na situaci fair trade v Etiopii, která je jedním z největších světových producentů kávy a má v této oblasti významnou roli. Jsou zde podrobně zkoumány hlavní výhody, výzvy a přínosy fair trade kávy pro farmáře v Etiopii a pozornost se přitom soustředí na vliv fair trade na příjmy a sociální podmínky etiopských farmářů kávy. Mimo jiné jsou zde také prezentovány konkrétní příklady iniciativ fair trade kávy v Etiopii. Třetí část je věnována diskusi o budoucím vývoji fair trade v Etiopii, která se opírá o získané poznatky. Závěr práce shrnuje klíčové výsledky provedeného výzkumu a předkládá odpovědi na hlavní výzkumné otázky.

Cíle práce a metody

Cílem této bakalářské práce je zhodnotit dopady fair trade s kávou na farmáře v Etiopii. Budou posouzeny přínosy a výzvy, které etiopským farmářům přináší jejich zapojení do systému certifikací Fairtrade, který zajišťuje výhodné podmínky produktům z férových zdrojů („fair trade“). Zvláštní pozornost je věnována vlivu zapojení do Fairtrade na výnosy z prodeje, příjmy domácností a sociální podmínky.

Pro dosažení stanoveného cíle byly formulovány následující dílčí cíle a metody:

- 1) Provést rešerši relevantní literatury, odborných článků a studií, na základě čehož bude možné získat přehled o konceptu fair trade, jeho vývoji a dosažených úspěších či neúspěších v podpoře spravedlivého obchodu.
- 2) Identifikovat hlavní výzvy a překážky, se kterými se etiopští farmáři setkávají při zapojení do fair trade.
- 3) Analyzovat vliv fair trade na příjmy etiopských farmářů kávy a zhodnotit, zda je koncept fair trade schopen poskytnout farmářům zlepšené příjmy a ekonomickou stabilitu.
- 4) Posoudit sociální dopady fair trade na etiopské farmáře kávy, zejména v oblasti zlepšování jejich životních a pracovních podmínek. Analyzovat, zda fair trade přispívá ke zlepšení přístupu ke vzdělání, zdravotní péči a dalším sociálním aspektům.

Etiopie, fair trade a káva

Etiopie

Etiopie je vnitrozemský stát východní Afriky s rozlohou přibližně 1 104 300 km². Sousedí celkem se šesti státy, se kterými sdílí asi 5925 km dlouhou hranici. Na severu tvoří s Eritreou hranici dlouhou 1033 km, na severovýchodě pak s Džibuti její nejkratší hranici o délce 342 km, na východě se táhne Somálská hranice, která z velké části stále není přesně definovaná, délka se uvádí přibližně 1640 km, jižní část tvoří 867 km dlouhá hranice s Keňou, která následně přechází v jihozápadní hranici s Jižním Súdánem dlouhou 1299 km, a nakonec na severozápadě se nachází 744 km dlouhá hranice se Súdánem (CIA, 2022).

Povrch země je tvořen z pěti základních topografických rysů, jimiž jsou západní nížina, západní vysočina, východní nížina, východní vysočina a příkopová propadlina. Velká příkopová propadlina se táhne téměř celou zemí od jihozápadu na severovýchod, kde se rozšiřuje do tzv. Afarského trojúhelníku, což je relativně nížinná oblast s výjimkou několika sopečných kuželů, z nichž některé jsou stále aktivní, a sahá až k Rudému moři a Adenskému zálivu. Na samém západě území Etiopie se od severu k jihu podél hranic se Súdánem a Jižním Súdánem táhne Západní nížina, která zahrnuje i údolí tří řek – Modrého Nilu, Takeze a Bara. Západní vysočina nebo jinak zvaná Etiopská vysočina se nachází severozápadně od Velké příkopové propadliny, její významnou součástí je pohoří Semien, kde se vyskytuje nejvyšší vrchol Etiopie – Ras Dashen s nadmořskou výškou 4553 m. Jihovýchodně od Velké příkopové propadliny se rozléhá o poznání menší Východní vysočina neboli také Somálská vysočina, kterou tvoří dvě pohoří – pohoří Bale a pohoří Ahmar. Směrem k Somálské hranici se Východní vysočina snižuje a po délce hranic s touto zemí se táhne Východní nížina, kam stékají řeky Shebele a Genale.

Na území Etiopie se nacházejí i významná jezera, ať už sladkovodní nebo slaná. Největším z nich je sladkovodní jezero Tana s rozlohou 3600 km², nachází se na jihu pohoří Semien a z něhož vytéká řeka Modrý Nil. Dalším sladkovodním jezerem je jezero Abaya s rozlohou 1160 km² a jezero Ch'amo, s jeho plochou 550 km², jižně od pohoří Bale. Mezi slaná jezera patří například bezodtoké jezero Abhe s celkovou rozlohou 780 km², které se však z půlky nachází v Džibuti a je napájeno řekou Wenz. Další, rovněž bezodtoké jezero Turkana (dříve Rudolfovo jezero) s celkovou rozlohou až 6400 km² se nachází nejen na území Etiopie, ale z majoritní části také na území Keni. Jezero Turkana je napájeno etiopskou řekou Orno pramenící v pohoří Bale (Crummey, 2000).

Etiopie je federální demokratickou republikou složenou z 9 federálních států a dvou samosprávných městských oblastí. Jsou to Afarsko, Ahmarsko, Beningsangul-Gumuz, Gambella, Hararský stát, Ogaden, Oromie. Stát jižních národů a lidu a nejnovější stát, který vznikl teprve v listopadu 2021 – Stát národů jihozápadní Etiopie. Hlavní město Addis Abeba a město Dire Dawa jsou zároveň samosprávnými oblastmi. Moc zákonodárnou v zemi obstarává dvoukomorový parlament, dolní komora – Komora lidových zástupců, kteří jsou voleni lidmi zpravidla na pět let a horní komora – Komora federace, složená ze zástupců etiopských národů, národností a lidu, kde každý národ má minimálně jednoho svého zástupce. V čele vlády stojí premiér, kterého volí členové dolní komory parlamentu na pětileté funkční období. Celou zemi reprezentuje prezident, který je volen na šestileté funkční období oběma komorami parlamentu. Poslední volby proběhly v roce 2018, kdy byla zvolena prezidentka Sahle-Work Zawde jako historicky první žena v prezidentském úřadu nejen v Etiopii, ale i celé Africe (Government of Ethiopia, 2022).

Obyvatelstvo v Etiopii je velmi různorodé, udává se, že zde žije více než 100 různých etnických skupin, které mluví sty i více jazyky, které spadají do čtyř hlavních jazykových skupin – Semitské, Kúšitské a Omotské skupiny patří do Afro-Asijské jazykové rodiny a čtvrtá Nikotská skupina, která je nejmenší spadá do Nilo-Saharské jazykové rodiny. Semitské jazyky jsou nejčastěji užívány v severní a střední části Etiopie a patří mezi ně například ge'ez, tigrinya, ahmarština, gurage nebo hareri. Nejpoužívanější jazykovou skupinou je skupina kúšitských jazyků, do které spadá oromo, somálština a afarština. Tyto jazyky se užívají převážně na západě a na jihu země. Omotské jazyky se naopak používají ojedinele pouze na úplném jihozápadě Etiopie. Hlavním jazykem této skupiny je jazyk walaita. Nejmenší skupinu tvoří skupina nilotská užívaná hlavně v oblasti Západní nížiny, kde se mluví jazykem kunama. V Etiopii jsou oficiálně uznány všechny jazyky všech etnických skupin, které tu žijí, avšak federální vláda jako „pracovní jazyk“ používá ahmarštinu, která je kromě jazyka oromo nejpoužívanějším jazykem Etiopie (Crummey, 2000).

Etiopie je nejstarší nezávislý stát na celém Africkém kontinentu a zároveň patří mezi nejstarší státy světa. Díky svému stáří má Etiopie nesmírně bohatou historii. Nejstarší kousek její historie sahá až do doby zhruba před 3,2 milionu let. Z této doby byly na etiopském území nalezeny kosterní pozůstatky *Australopithecus aferensis*, pravděpodobného předchůdce dnešního člověka. Kostra složená z těchto nálezů dostala jméno „Lucy“ a stala se významným artefaktem v mapování historie lidského druhu a jeho vzniku. Samotná činnost člověka však na zdejší území byla znát až mnohem později, konkrétněji asi před 8-6 tisíci lety před naším

letopočtem, kdy se zde začalo rozvíjet pastevectví, ke kterému se později přidalo zemědělství, což zapříčinilo i významnější růst populace.

V době asi 2 tisíce let před naším letopočtem obývaly oblast východní Afriky semitské národy, které se zasloužily nejen o významné zemědělské inovace, ale i o založení prvního království nazvané Da'amat přibližně v roce 700 před naším letopočtem. Toto království mělo vliv i na západní země afrického kontinentu odkud získávalo vytvořenými obchodními cestami bohatství v různých formách, jako například zlato, stříbro, slonovinu, ale i otroky, se kterými se následně obchodovalo s arabskými obchodníky. Na východ pak postupně byly odkloněny i hlavní obchodní cesty pro snadnější přístup k moři. Díky tomu začalo v Da'amat vznikat mnoho malých městských států. Vedly se také války o další rozšiřování území. To nakonec kolem roku 300 před naším letopočtem vedlo ke sjednocení všech územních celků pod jeden z vnitrozemských států – Aksum. Aksumská kultura s sebou nesla řadu znaků z arabských zemí. Mluvílo se jazykem Ge'ez, který využíval upravenou arabskou abecedu, stavby či sochy nesly prvky převzaté z jižní části Arabského poloostrova. Obchodními cestami z východního Středomoří se do Etiopie dostalo i křesťanství, které významně ovlivňuje zdejší kulturu až do dnešní doby. Na svém vrcholu mělo Aksumské království pod svou suverenitou nejen rozsáhlá území ve východní Africe, ale dokonce i území na jihu arabského poloostrova, dnešního Jemenu (Crummey, 2000).

Základ etiopské národní jednoty byl položen na počátku 14. století, kdy byla zveřejněna genealogie relativně nově vzniklé šalamounské dynastie tzv. Kebra nagast (v překladu „Sláva králů“). Jednalo se o historickou sbírku legend, které se vztahovaly hlavně k narození a životu prvního etiopského císaře Menilka I. a spojovaly Etiopii s židovsko-křesťanskou tradicí. V krajních etiopských provinciích však křesťanství naráželo na odpor islámských sil a začalo se schylovat k rozsáhlým bojům. K islámu konvertovalo spoustu lidí. Na konci 13. století spadaly různé muslimské sultanáty na jižní hranici Etiopie pod hegemonii Ifat. Etiopský císař Tseyon, silný a rázný bojovník, vedl války od Rudého moře až na sever, na všechny světové strany. Na dobytých územích založil strategické posádky ke spojení nově dobytých oblastí. Vytvořil také systém gultů neboli lén, v nichž držitelům gultu vzdávali hold obyvatelé gultu. Vysoké zdanění vývozu, zejména zlata, slonoviny a otroků, kteří byli překládáni z Ifatu do Arábie, narazilo na odpor. Amda Tseyon a jeho nástupci odpověděli brutálními pacifikačními útoky, které přinesly šalamounskou moc do údolí Awash a dokonce až k Zeila v Adenském zálivu (Crummey, 2000).

Rozšíření území do nekřesťanských oblastí mělo za následek sjednocení křesťanské komunity. Bylo doprovázeno vnitřní reformou. Hlavy církve se začaly aktivně podílet na rozvoji náboženské kultury a disciplíny. Až koncem 14. století se podařilo vyřešit konflikt mezi mnichy a vládcem Shewana Šalamounského, kterého obviňovali z mnohoženství.

Král Galawdewos v roce 1543 zaútočil na muslimského vládce Ahmada a na místě ho zabil. Muslimská armáda tak padla a zanechala území severní a střední Etiopie křesťanům. Z Portugalska byli vysláni sv. Ignácem z Loyoly misionáři, kteří měli za úkol obrátit Etiopii k západní víře. Nejúspěšnějším z nich byl jezuita Pedro Páez, jenž přesvědčil tehdy vládnoucího císaře Susenyose, aby přijal doktrínu o dvojí přirozenosti Krista a informoval papeže o svém podřízení. To se ale setkalo s prudkým odporem provinčních šlechticů, církve a lidu obecně. Susenyos byl nucen abdikovat ve prospěch svého syna Fasilidese. Královský dvůr sponzoroval náboženské stavby, psaní a kopírování rukopisů, literární umění a malbu. Druhá vlna kulturní produktivity následovala ve středních desetiletích 18. století pod záštitou císařovny Mentewwab vládnoucí společně se svým synem a vnukem. Etnický, regionální a náboženský frakcionalismus však podkopal království a vedl v roce 1769 k jeho kolapsu. Tehdy začala éra feudální anarchie zvaná jako tzv. „Věk princů“ – Zamana Masafent (Crummey, 2000).

Pro většinu Etiopanů byl život během Věku princů obtížný. Moc se přesunula z centrálního dvora na dvory regionálních knížat a ti spolu sváděli bitvy. Armády ničily úrodu farmářům a okolní krajinu. I přes to všechno docházelo na jihu k významnému rozvoji. K ukončení „Věku princů“ přispěl i Kassa Hailu. Po porážce vládce severní Etiopie byl Kassa v únoru roku 1855 korunován na císaře Tewodrose II. Upevnění jeho moci nad dříve samostatnými státy vytvořilo dnešní moderní Etiopii. Vládcem se roku 1889 stal Sahle Miriam, který přijal jméno Menilek II. Za jeho byl podepsán významný obchodní pakt s Itálií, smlouva o přátelství a obchodu, a tím udělila Itálii vládu nad Eritreou. Z Říma se tak stalo médium pro zahraniční vztahy Etiopie (Crummey, 2000).

Mezi lety 1896–1906 se Etiopie rozrostla do dnešních rozměrů. Ekonomika v Etiopii zásadně vzrosta v roce 1928, kdy Etiopie začala výrazně dominovat v exportu kávy. Na venkově se začaly budovat silnice, což usnadnilo obchodní cesty. Vývoz kávy se pohyboval okolo 25 000 tun za rok. Pokračoval rozvoj škol, nemocnic, komunikací a služeb pro veřejnost. Po roce 1936 byla Etiopie díky konfliktu s Itálií připojena k Eritrei a Italskému Somálsku. Tyto tři státy vytvořily Italskou východní Afriku. Ta však neměla dlouhého trvání, pouhých pět let (do roku 1941). Během 70. let 20. století se Etiopie přiklonila k Marxismu a mezi lety 1974–1978 byly tisíce Etiopanů uvězněny, zabity nebo vyhoštěny. V roce 1995 byla na základě nově

vytvořené ústavy vyhlášena Federální demokratická republika Etiopie. První vícestranné volby v zemi se také konaly v roce 1995, ale většina opozičních stran je bojkotovala na protest proti obtěžování, zatýkání a dalším akcím iniciovaným vládou. Prezidentem byl v té době zvolen Negasso Gidada. Etnická rovnováha země se následně odrazila v pečlivém výběru členů do Rady ministrů (Crummey, 2000).

Kvůli vzrůstajícímu napětí v otázce nároku na území vypukla v roce 1998 válka mezi Etiopií a Eritreou. Mírová dohoda byla podepsaná v prosinci téhož roku v Alžírsku, ale i přes to však stále nebyla Etiopská vláda s demarkací hranic navrženou v roce 2002 spokojena. Diskuse pokračovaly během několika následujících let a vojáci zde zůstali až do července roku 2008. Otázka demarkace však zůstává nevyřešená až do současnosti. Etiopie zaznamenala značný hospodářský růst – ekonomika země patřila k nejrychleji rostoucím na světě – avšak s tím kontrastovala zhoršující se situace v oblasti lidských práv. V roce 2009 byl přijat tvrdý protiteroristický zákon, který byl v následujících letech jedním z nástrojů používaných vládou k potlačování disidentů. Bylo zatčeno mnoho novinářů a opozičních aktivistů, z nichž mnozí byli obviněni z porušení tohoto zákona, mnoho dalších pak ze země uprchlo (Crummey, 2000).

Začátkem roku 2018 však vláda mnohé překvapila propuštěním tisíců těchto politických vězňů, kteří byli zadrženi za to, že vystoupili proti současné vládě. Tyto kroky měly zmírnit napětí a umožnit politický dialog mezi vládou a opozicí. Po těchto událostech následovala neméně překvapivá rezignace tehdejšího premiéra. Uvedl, že doufal, že svou rezignací pomůže zahájit politickou reformu. Po nástupu nového premiéra Abyiho Ahmeda byl vytvořen nový kabinet, který snížil i počet křesel – z 28 na 20. Tento kabinet se také stal prvním genderově vyváženým kabinetem v historii země, kde polovina křesel patřila ženám.

Později téhož roku ze svého úřadu předčasně odstoupil i prezident země Mulatu. Zákodárci vybrali 25. října 2018 Sahle-Work Zewde jako jeho nástupkyni; ve stejný den složila přísahu a stala se první ženou v úřadu prezidenta Etiopie. Zewde byla uznávanou diplomatkou, která pracovala jako velvyslankyně pro Etiopii a zastávala několik funkcí v OSN. V roce 2019 dokonce získala Nobelovu cenu za mír (Crummey, 2000).

Férový obchod a Fairtrade certifikační systém

Hned na začátek je nutné přesně vymezit, že pojmy „fair trade“ a „Fairtrade“ nejsou jen jedním termínem, ale každý z nich má svůj vlastní význam. Pojem „fair trade“ obecně označuje férový obchod. Jelikož tento pojem není chráněným termínem, může se užívat i pro označování produktů, které jinak fair trade zdaleka nejsou. Oproti tomu výraz „Fairtrade“ se pak používá

v souvislosti s certifikačním systémem spadajícím pod systém Fairtrade International. Produkty jsou označené stanoveným logem Fairtrade International a zároveň splňují přísné podmínky a standardy stanovené tímto certifikačním systémem (Fairtrade Česko a Slovensko, 2023).

Tato práce se zabývá zapojením do fair trade systémů obecně, přičemž většina odborné literatury je zaměřena na nejvýznamnější certifikační systém Fairtrade International.

Světová fairtradová organizace – World Fair Trade Organisation (WFTO) - působí ve většině států světa (Ruggeri et al., 2021). Produkty férového obchodu propaguje i její česká odnož, na jejíchž stránkách se můžeme dočíst následující definici:

„Fairtrade je obchod založený na partnerství. Fairtrade je certifikace zboží, které splňuje určité sociální, ekonomické a ekologické standardy. Smyslem této certifikace je poskytnout pěstitelům, zaměstnancům a řemeslníkům ze zemí globálního Jihu (zemí Afriky, Asie a Latinské Ameriky) možnost užít se vlastní prací za důstojných podmínek. ... Fairtrade znamená spravedlivější obchodní podmínky, dodržování lidských a pracovních práv a šetrnost k životnímu prostředí.“ (Fairtrade Česko a Slovensko, 2023)

Obrázek 1: Loga Fairtrade organizací

(Zdroj: Fairtrade Česko a Slovensko, 2023; Sterie & Ion, 2022)

Jak již definice sama ukazuje, systém fair trade má nejen ekonomický, ale také sociální a ekologický rozměr. Dává šanci lidem, kteří by jinak byli odkázáni k chudobě a neférovému zacházení na trhu práce a obchodu. Fairtrade je proto založen na 10 klíčových principech přesně stanovených a popsanych WFTO:

1. Vytváření příležitostí pro ekonomicky znevýhodněné pěstitelé a výrobce
2. Transparentnost a odpovědnost
3. Férové obchodní praktiky
4. Vyplácení férové ceny

5. Vyloučení dětské a nucené práce
 6. Nediskriminace, rovnost příležitostí, podpora ekonomické soběstačnosti žen a svoboda shromažďování
 7. Dobré pracovní podmínky
 8. Budování kapacit
 9. Propagace fair trade
 10. Ochrana životního prostředí
- (Fairtrade Česko a Slovensko, 2023)

Obchod vždy probíhá s ohledem na socioekonomický a environmentální přínos pro již znevýhodněné malé producenty a organizace se nesnaží na jejich účet maximalizovat svůj zisk. Obchodní vztahy tak mohou být dlouhodobé, založené na důvěře a solidaritě. Aby tyto obchodní vztahy byly prospěšné pro obě strany, musí být na základě vzájemného dialogu stanovena férová cena, která bude na trhu udržitelná a zároveň bude považovaná za sociálně přijatelnou a spravedlivou odměnu i pro výrobce. Tato cena se pak vztahuje i na rovné odměňování mužů a žen za stejnou práci (Doležalová, 2021).

Na světě je 1880 organizací producentů, kteří pod sebou mají téměř 2 miliony farmářů a pracovníků specializujících se na různé produkty a suroviny. Největší zastoupení mají farmáři, kteří se specializují na produkci kávy, tvoří 42,95 %, dále kakaové boby 22,56 %, čaj 20,01 %, rostliny a květiny 3,75 %, bavlna 2,28 % a 1,88 % se specializuje na cukrovou třtinu (Sterie & Ion, 2022).

Environmentální a ekonomická udržitelnost

Farmáři, kteří jsou součástí Fairtrade organizace, mají za svou práci a dodávky kávy garantovanou alespoň minimální cenu, která byla předem smluvně dohodnutá a která pokryje jejich náklady, a to i v případě, že tržní cena komodity klesne pod udržitelnou hranici.

K této částce často dostanou i tzv. Fairtrade Premium, což je částka, kterou dostanou navíc a kterou mohou využít dle svého uvážení. Jedinou podmínkou zůstává, že minimálně 25 % této sumy bude využito na zvýšení produktivity jako jsou například investice do nových zemědělských technologií, což by mělo **zvyšovat konkurenceschopnost**. Zbýlých 75 % mohou farmáři využít například na dodávky pitné vody nebo zdravotní péči (Fairtrade Foundation, 2020). Ekonom Tim Harford spočítal, že z ceny, kterou zákazník zaplatí navíc za

Premium, dostává farmář pouze 10 % (Guardian, 2007). To se nejeví jako příliš efektivní způsob, jak investice a rozvoj farem podporovat.

V kávovém sektoru si Fairtrade vytyčila tři hlavní cíle v oblasti **environmentální udržitelnosti**. Prvním z těchto cílů je **adaptace na klimatickou změnu**, která už v současnosti významně ovlivňuje nejen produkci kávy na celém světě. Mohou za to především časté výkyvy počasí a vznik nových druhů nemocí a škůdců. Fairtrade poskytuje farmářům potřebnou likviditu a technické poradenství o tom, jak investovat do nabízejících se řešení. Zemědělská družstva, do kterých se často farmáři sdružují, využívají dle propagačních materiálů organizace své prémie na renovace farem tak, aby byli schopni například nahradit nemocí či škůdci napadené kávovníky za nové a zdravé rostliny (Fairtrade Foundation, 2020).

Studie provedená v Tanzanii zjistila, že globální klimatická změna je ale spíše méně zajímavé téma pro farmáře, z nichž velká část neměla potřebné vzdělání, aby jí porozuměla (18 % respondentů neumělo číst). Možnost řešit následky změn nebyla pro farmáře dostatečnou motivací k certifikaci (Pyk & Abu Hatab, 2018). Povědomí o klimatu mohou u déle zapojených farmářů zlepšovat nabízená školení.

V rámci druhého cíle Fairtrade pracuje na **lepší kvalitě kávy**. Fairtrade producenti investují do profesionální pomoci v podobně terénních školitelů, kteří poskytují technické rady a učí farmáře novým dovednostem v oboru zemědělství. Klíčové jsou i úzké vazby na zákazníky, ne jejichž základě producenti přesně vědí, po čem je na trhu poptávka a mohou tak efektivně vylepšovat svou nabídku (Fairtrade Foundation, 2020). Ve Rwandě, na tom se více autorů shoduje, se díky vzdělávání farmářů a investicím do moderních technologií podařilo zlepšit výnosy i kvalitu kávy (Burn-Callander, 2014).

Ochrana životního prostředí je stanovena jako třetí a neméně důležitý cíl. Fairtrade normy jsou nastaveny tak, aby zároveň pomáhaly zemědělcům přecházet na postupy, které jsou šetrné k životnímu prostředí, jako je například podpora a rozvoj půd bohatých na živiny a tímto snížené užívání chemikálií. Důležitý je také přístup k environmentálnímu vzdělávání zemědělců, což vede k lepšímu vodnímu hospodaření a snižování znečištění vody. S vodou úzce souvisí i investice do zalesňování, které napomáhá chránit půdu a zlepšovat její mikroklima. Velké procento Fairtrade sdružení kávových farem obdrželo také certifikát ekologického zemědělství, což umožňuje producentům pokračovat v integraci ochrany přírody do jejich hospodaření (Fairtrade Foundation, 2020).

Ekologické faktory jsou spolu s ekonomickými hlavní motivací drobných farmářů usilovat o certifikaci, jak zjistila studie z Tanzánie. Mezi ekologicky motivovanými zájemci

převažovaly ženy. Velké množství kávových farmářů však zájem o fair trade zcela minul (Pyk & Abu Hatab, 2018).

Další studie provedená na 175 malých farmách ve Rwandě, kde je Fairtrade velmi rozšířený, zase ukázala, že farmáři používají ekologičtější postupy pouze pokud jsou za to odměňováni, nebo alternativy nejsou dostupné, nebo jsou regulovány zákonem. V oblastech, kde Fairtrade funguje, používají ekologické postupy jen zapojení farmáři a ostatní o ně zájem nemají (Elder et al., 2013). To by naznačovalo, že ekologický efekt Fairtrade je omezený. Na druhou stranu může zvyšování povědomí o ekologičtějších postupech být podnětem k legislativní změně v dané zemi.

Ekonomická udržitelnost, stejně jako ta environmentální, představuje jeden z hlavních pilířů, na kterých je fair trade vybudován. Fairtrade organizace usiluje o udržitelné posilování dodavatelského řetězce, s čím jí má pomoci stanovení čtyř nejdůležitějších hodnot, na kterých zakládá budování partnerských vztahů s klienty (Fairtrade Foundation, 2020).

Přímé a transparentní vztahy jsou klíčem k úspěšnému obchodu. Systém kombinuje přímé vazby mezi producenty, zákazníky a třetími stranami, což všem těmto stranám zaručuje kvalitu provedeného obchodu. Také podporuje zemědělce ve vytváření vlastní sítě tržních vztahů, což snižuje jejich závislost a pomáhá utvářet dlouhodobé obchodní vztahy (Fairtrade Foundation, 2020).

Prostřednictvím přístupu na specializované trhy, přístupu k financím a obchodní či technické podpoře Fairtrade podporuje producenty ve vytváření **silných sdružení**. Takto vzniklá obchodní partnerství mají široké možnosti, jak rozšiřovat a inovovat své podniky. Výsledkem, jenž přináší prospěch jak pro zemědělce, tak celému odvětví, je dle zastánců fair trade bezpečnější spolehlivý dodavatelský řetězec (Fairtrade Foundation, 2020). Kritici však poukazují na fakt, že Fairtrade nepodporuje všechny země stejnou měrou – americké firmy například odebírají ve velkém kávu z Rwandy, ale daleko méně podporují země Latinské Ameriky nebo Vietnam, jednoho z největších světových producentů kávy. Chudí drobní zemědělci z těchto zemí mají menší šanci prodávat fair trade kávu a musejí se spokojit s tržními cenami, bez ohledu na to, jak je jejich káva kvalitní (Guardian, 2007).

Zemědělcům umožňují zvýšit svou kvalitu a produktivitu **investice do lepších zemědělských postupů**, které přidávají hodnotu jejich produktům a posunou se nahoru i v hodnotovém řetězci. I toto pomáhá producentům dostat se na více mezinárodních trhů, čímž si zároveň budují i různorodé portfolio zákazníků, což přispívá k jejich dlouhodobé ekonomické stabilitě (Fairtrade Foundation, 2020). Analýza provedená na čajovém průmyslu v Keni však

prokázala, že využití Fairtrade k boji proti chudobě má své limity. Hlavním argumentem studie je, že umělým podporováním chudých se nebere ohled na tržní principy a neřeší se příčiny chudoby, jako jsou například nestabilní vlády. Čajovní farmáři v Keni se díky Fairtrade nestali konkurenceschopnějšími (Blowfield & Dolan, 2010).

Poslední ze čtyř hodnot ekonomické udržitelnosti – **vyšší příjem pro producenty** – je cílená na zlepšování životní úrovně zemědělců, zahrnuje zároveň lepší výživu a vzdělání jich samotných, i jejich rodin (Fairtrade Foundation, 2020). Článek z roku 2007 uvádí, že po genocidě ve Rwandě Fairtrade pomohl tamním farmářům se vzpamatovat. Uvádí příklady z rozhovorů s obyvateli na téma zlepšení životní úrovně, například si obyvatelé mohli dovolit boty pro své děti, další mohli nechat své potomky chodit do školy.

Na druhou stranu ale v dlouhodobějším horizontu může Fairtrade ekonomicky poškozovat chudé farmáře, kteří certifikaci nemají – například proto, že žijí v zemi, kde Fairtrade není tak rozvinutý. To jistě není v souladu s jeho cíli a filozofií. Umělá podpora produkce kávy vytváří konkrétně v Etiopii její přebytek a paradoxně tak tlačí výkupní ceny dolů (Jena & Grote, 2022). Otázce reálného zvýšení příjmů domácností a životní úrovně díky Fairtrade se bude věnovat samostatná kapitola.

Shrnutí

Ekonomické a environmentální cíle deklarované Fairtrade International se v mnoha zemích daří alespoň částečně naplňovat. V některých ohledech úspěšně, například ve Rwandě díky tomu mnohé oblasti obnovily ekonomiku po katastrofickém běsnění občanské války. V jiných ohledech a zemích je úspěch omezený a závislý na trvání podpory. Dá se také namítat, že ani Fairtrade podpora farmářů neposkytuje adekvátní odměnu za jejich práci a stále se jim dostává jen zlomek ceny, kterou koncový zákazník v dobrou víru zaplatí. Další silnou námitkou je nerovnocenná podpora farmářů z různých zemí, kdy například Rwanda je silně podporovaná a Vietnam nikoli. To negativně ovlivňuje fungování trhu a zatímco jedněm chudým farmářům pomáhá, druhé poškozují.

Organizace ale přinejmenším šíří povědomí o situaci primárních producentů v různých koutech světa a vytváří tlak na korporace, aby nakupovaly udržitelněji. Nejen cena surovin, ale i PR hraje dnes určitou roli při výběru dodavatele. Kritici však i zde mohou mít své námitky: nákup produktů s logem Fairtrade určitým způsobem očišťuje svědomí konzumentů, kteří pak budou méně motivováni k radikálnějším krokům.

Káva

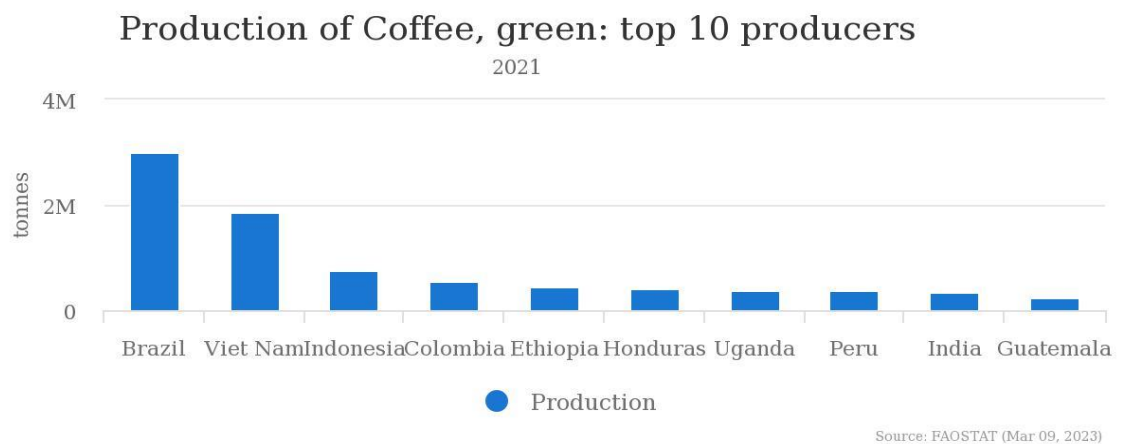
Káva se dnes považuje za jeden z nejoblíbenějších nápojů na světě, o jejím původu však neexistují žádné přesvědčivé důkazy. Historici se domnívají, že první, kdo začal kávu využívat jako plodinu, byl etiopský kmen Oromo. Nekonzumovali ji však jako samotný nápoj, ale smíchanou s kozím tukem jako potravinu, která jí dodávala tolik potřebnou sílu a energii. O prvním popíjení kávy existují zmínky až z 10. století z Persie. Z muslimského světa se jako nápoj pak rozšířila do celého světa (National Geographic, 2012). Denně se dle průzkumu vypije v průměru 2,5 miliardy šálků kávy, což z kávy činí druhou nejobchodovanější komoditu po ropě (Omidvar & Giannakas, 2015).

Kávových odrůd existuje mnoho, těmi nejvýznamnějšími, zejména pro komerční využití, jsou dvě hlavní odrůdy – Arabika a Robusta. Každá z těchto odrůd má své originální a nezaměnitelné vlastnosti. Arabika je typická pro svou jemnou a bohatou chuť, představuje více než 60 % světové produkce a její cena je téměř dvojnásobná oproti Robustě (Mihailova, et al., 2022). Robusta oproti Arabice obsahuje až dvakrát více kofeinu, má typickou hořkou chuť a je méně aromatická. Vzhledem k nižším nárokům na podmínky růstu, a tedy i nižším finančním nákladům pro její pěstování je často využívána prodejci levnějších značek kávy na trhu (Coste & Myhrvold, 2023).

Kávovník, jakožto rostlina, vyžaduje specifické podmínky pro svůj růst. Nejdůležitějšími klimatickými faktory jsou teploty a množství srážek. Optimální teplotní rozmezí pro růst kávovníku je mezi 23 a 28 °C s ročním úhrnem srážek od 1500 mm do 2000 mm (Coste & Myhrvold, 2023). Nad těmito teplotami se urychluje vývoj a zrání plodů, což zhoršuje kvalitu kávových zrn. Nepřetržitě vystavení kávovníku nad 30 °C může vážně poškodit rostlinu, pozastavit růst, způsobit žloutnutí listů, a dokonce způsobit nádory stonků (Michon, 2015). Druh Arabica vyžaduje zároveň až 3měsíční období sucha a je náchylnější na užívání pesticidů oproti Robustě, která nevyžaduje tak náročné podmínky pro pěstování. Nadmořská výška je zejména pro Arabicu dalším omezujícím faktorem růstu. Ideální nadmořská výška pro ni je od 600 do 2000 m. Robustě stačí i nižší nadmořská výška než 600 m (Coste & Myhrvold, 2023).

Na světě je více než 50 států, které kávu produkují, všechny tyto státy leží ve Střední a Jižní Americe, Asii a Africe. Mezi největší producenty v Jižní Americe patří například Brazílie či Kolumbie, v Asii je to Vietnam nebo Indonésie a na africkém kontinentu Etiopie (National Coffee Association USA, 2023). Ta je celkem 5. největším producentem kávy na světě a káva je její hlavní exportní komoditou (Faostat, 2023).

Řada zemí, jako například Brazílie či Indonésie, disponuje příznivými podmínkami pro obě odrůdy, jejichž pěstování a produkci zařadily do svého hospodářství. Největším producentem Robusty je Vietnam. Země jako Kolumbie, Venezuela nebo Etiopie představují země s podmínkami vhodnými pro pěstování Arabiky.

Obrázek 2 Největší producenti kávy v roce 2021 (Zdroj: Faostat, 2023)

Benefity konzumace kávy

Pití kávy se spojuje s nižším rizikem úmrtí různých příčin, mj. jiné na srdeční choroby. Největšího rozdílu dosáhli původně nekonzumenti kávy při pití třech šáleků denně. V případě, že se počet šáleků zvýšil nad tři šálky denně, samotný příznivý účinek byl méně výrazný, zvýšená konzumace však ale nebyla spojena s poškozením zdraví (Poole et al., 2017).

Káva je dále spojována s nižším rizikem výskytu několika druhů rakoviny (např. prostaty, endometria, kůže a jater), ale také s nižším výskytem žlučových kamenů, dny a přínos byl zaznamenán i při onemocnění cukrovkou 2. typu. Největší přínos byl ovšem zaznamenán u onemocnění jater a cirhózy (Poole et al., 2017).

Další studie zjistila, že během sledovaného období se snížila pravděpodobnost předčasného úmrtí z jakékoliv příčiny konzumentům kávy o 17 %, o 19 % pravděpodobnost úmrtí na srdeční onemocnění a o 18 % pravděpodobnost vzniku rakoviny než u těch, kteří kávu nepijí (Liu et al., 2022).

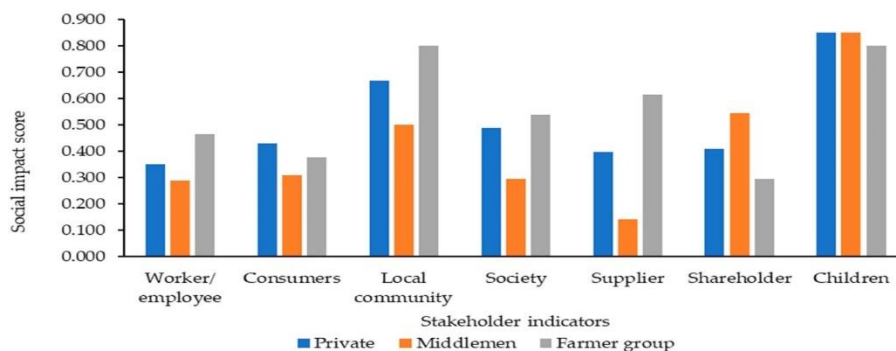
Fairtrade káva

Káva patří mezi sedm nejvýznamnějších produktů Fairtrade (Rahmah et al., 2023). Certifikát Fairtrade i v případě kávy znamená organickou produkci a podporu lepšího života farmářských rodin v rozvojových zemích po celém světě prostřednictvím spravedlivějších cen, rozvoje komunity a péče o životní prostředí. Spravedlivá cena za sklizeň umožňuje těmto

zemědělcům investovat do zdravotní péče a vzdělání svých rodin, znovu investovat do kvality a chránit životní prostředí (Grounds for change). Nakolik se tato tvrzení ale shodují s realitou podloženou daty?

Káva je jedním z nejoblíbenějších nápojů na celém světě. Jedná se o byznys v řádů miliard liber (ICO, 2023). Na začátku produkčního řetězce stojí nejméně finančně ohodnocený článek, který je přitom zodpovědný za každé její zrno – farmář. Fairtrade deklaruje podporu spravedlivějšího a udržitelnějšího způsobu obchodování. V současné době pracuje pod záštitou Fairtrade přes 838 000 drobných farmářů ze 32 zemí světa (Fairtrade Foundation, 2016). Fairtrade foundation (2016) také uvádí, že farmář pěstující kávu musí vyžít průměrně s £1.37 na den. Pod záštitou Fairtrade má zaručenou její minimální cenu, která má pokrýt výrobní náklady a fungovat jako určitá “záchranná síť”, když tržní ceny poklesnou pod udržitelnou úroveň. V případě, že tržní cena překročí minimální stanovenou cenu, farmáři obdrží skutečnou cenu tržní.

V následujícím obrázku vidíme srovnání, jak různé způsoby prodeje kávy (drobným zpracovatelům, obchodníkům nebo přístup na trhy s pomocí družstev) ovlivňují sociální podmínky jednotlivých skupin obyvatel. Spojování do družstev, které je součástí Fairtrade systému, vychází jako optimální varianta. Data srovnávací studie pocházejí z Jáv.

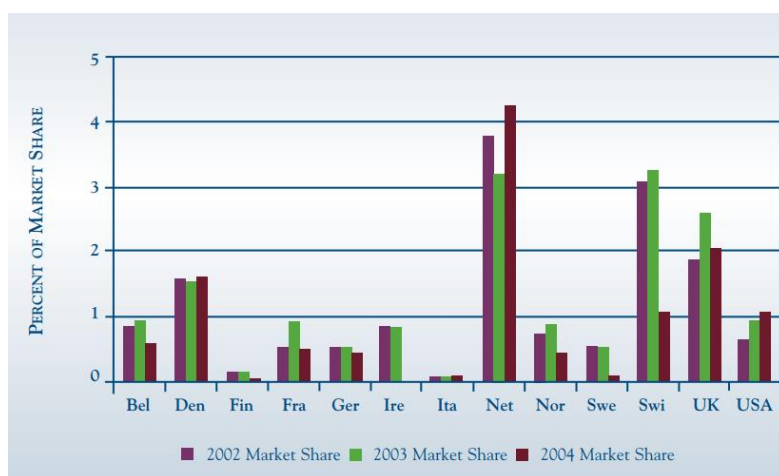

Obrázek3: Sociální dopady. Srovnání způsobů prodeje vypěstovaných kávových zrn v pozitivních dopadech na sociální podmínky. Modře – prodej drobným soukromým zpracovatelům, oranžově – prodej přes prostředníky, šedě – prodej za pomoci farmářských družstev. Největší pozitivní efekt na zaměstnance, dodavatele a komunitu mají družstva.

(Zdroj: Rahmah et al., 2023)

Podle výzkumů z Kostariky a Guatemaly Fairtrade pomáhá farmářům proniknout na trhy, kam by se bez sdružování v družstvech. Supluje tak institucionální podporu, kterou ve svých zemích dosud nemají (Haight, 2007).

Převážnou většinu kávy produkují nejchudší země, ty nejbohatší ji nejvíce konzumují. Například Spojené státy americké nakupují více než 22 % celosvětového dovozu kávy (Stanford social, 2011). Dává tedy smysl, že obyvatelé bohatých zemí mají díky Fairtrade možnost dobrovolně přispívat na kvalitu a etickou nezávadnost kávy. Jedna z námitek proti efektivitě Fairtrade kávy ale je, že v žádné zemi netvoří více než 5 % importu. Naprostá většina konzumované kávy je tedy non-Fairtrade (v USA je zájem kupujících ještě nižší než v zemích EU). Z dat nevyplývá, že by se tato situace měla v nejbližší době výrazně měnit k lepšímu. Ani certifikovaní farmáři tak neprodávají všechnu svou produkci přes Fairtrade a jsou nuceni, i přes splnění přísných podmínek, prodávat velkou část produkce na běžném trhu pod cenou (Haight, 2007).

Obrázek 4: Podíl Fairtrade kávy na kávovém trhu v Evropě a USA. (Zdroj: Haight, 2007)

Konkrétně v Kostarice se osvědčil jiný systém spravedlivého obchodu než certifikace Fairtrade. Jedná se o **prodej kávy s dohledatelným původem** – podobně jako u vína, má i tato káva označení konkrétního výrobce. To je pro zájemce o výběrovou kávu důležité a jsou kvůli tomu ochotni platit víc. Pěstitelé zase mají větší motivaci dodávat skutečně kvalitní produkt – jedná se o zachování principů volného trhu (Haight, 2007).

Mezi popsané nedostatky Fairtrade kávy patří (Haight, 2007):

- Rigidní systém narušuje fungování volného trhu, nemůže zohlednit komplexnost problematiky v různých oblastech.

- Systém nedokáže zachytit ty nejpotřebnější, nejchudší farmáře. Výzkum z Peru ukázal, že ne všichni zapojení farmáři si zlepšili svou životní úroveň. Systém měl efekt pouze u těch bohatších (Ruben & Fort, 2012).
- Motivuje k pěstování kávy i v oblastech, kde se jí nedaří a lépe by se hodily pro jiné plodiny. Tím buduje závislost na systému – podnikatelé v těchto oblastech nejsou kvůli vysokým nákladům konkurenceschopní.
- Jen malá část toho, co zákazník zaplatí navíc, se skutečně dostane k farmářům.
- Umělé navyšování cen kávy může mít neplánované ekonomické důsledky, například navýšení produkce a v budoucnu ještě nižší výkupní ceny.

I přes tyto nedostatky může být systém užitečný coby dobrovolná forma charitativní podpory farmářů a krátkodobá pomoc tam, kde aktuálně **lokální legislativní podpora** (nejlepší řešení) z nějakého důvodu selhává (Murray et al., 2006).

Vědecké studie poskytují v otázce, zda je Fairtrade efektivní, smíšené výsledky. Některé zaznamenaly zlepšení životních podmínek a snížení chudoby, většina však nenašla významný rozdíl mezi certifikovanými a necertifikovanými (Jena & Grote, 2022).

Fair trade káva v Etiopii

Většina obyvatel v Etiopii se živí zemědělstvím. Místní farmáři pěstují mimo kávy také ořechy, jahody nebo jiné ovoce. Primárně na zemědělských zdrojích závisí další ekonomický rozvoj země. Pokud by Etiopie byla závislá pouze na pěstování a vývozu kávy, ekonomický rozvoj by se stal obtížným, což není dlouhodobě udržitelné. Etiopská káva je ale nejvýznamnějším produktem pro export v sektoru zemědělství a má významnou tržní hodnotu (Yusuf, 2021).

Přestože původ kávy není zcela 100% známý, udává se, že Etiopie je zemí, ve které byla káva poprvé objevena. A to před více než 1000 lety v etiopských horách. Kultivace kávy pro výrobu nápoje začala pravděpodobně již začátkem 9. století. Její vývoz tehdy směřoval do Jemenu na Arabský poloostrov, odkud se rozšířila do celého světa. V Arábii dostala nejznámější etiopská káva i své jméno – Arabica (Amamo, 2014).

V Etiopii káva znamená tradici a současně velmi významnou hospodářskou surovinu. Její produkce a zpracování živí více než jednu čtvrtinu zdejší populace. I proto je Etiopie nejvýznamnějším producentem a vývozcem této suroviny v Africe a zároveň zabírá páté místo žebříčku v produkci kávy na světě. O tom, jak významná káva pro Etiopii je, nasvědčuje i fakt, že tento sektor přináší do státního rozpočtu až 24 % ze všech devizových příjmů (Mitiku et al., 2017). Etiopie je rovněž pro pěstování kávy zemí s velkým potenciálem, neboť disponuje vhodnou nadmořskou výškou, podnebím, dostatečně úrodnou půdou a dostatkem srážek. Kávovník je stínomilnou rostlinou, což obstarávají stromy v lesích, kde farmáři kávovníky pěstují. Až 95 % kávy pochází od drobných zemědělců, kteří ji pěstují na svých farmách o rozloze menší než dva hektary. Zbýlých 5 % produkuje moderní komerční farmy. Při exportu kávy ze země probíhá i její evaluace v rámci zjištění její hodnoty na trhu, která se provádí ve čtyřech kategoriích: kvalita produktu, ekonomická odpovědnost, sociální odpovědnost a environmentální vedení dodavatelského řetězce (Amamo, 2014).

Výhody fair trade kávy v Etiopii

Farmáři zapojení do Fairtrade systému zajištěnou minimální cenu za svou kávu, která je stanovena na úrovni umožňující pokrýt náklady na její pěstování a zajistit důstojný příjem. Zajištěná cena poskytuje farmářům jistotu a ochranu před nečestnými obchodními praktikami a kolísáním tržních cen, díky čemuž mohou lépe plánovat svou produkci a hospodaření.

Mezi konkrétní přínosy, které mohou farmáři očekávat díky svému zapojení do fair trade systému, lze v první řadě zmínit zlepšení ekonomické situace. Fair trade káva poskytuje farmářům spravedlivé tržní ceny za jejich produkty. To může mít pozitivní dopad na farmářské domácnosti a umožní farmářům investovat do svých farem a zlepšovat své životní podmínky.

Zvýšení výnosů z kávy ale není v jednotlivých zemích rovnocenné. Například farmář z Nicaragua prodává Fairtrade kávu za průměrně výrazně vyšší ceny, než dostane za srovnatelně kvalitní produkt Ethiofan. Ten zase má z Fairtrade větší přínos než farmář v Indii. Cena za kávu přitom odpovídá obchodní aktivitě a možnostem družstva – drobný farmář nemá šanci ji ovlivnit (Jena & Grote, 2022).

Fair trade káva podporuje vznik dlouhodobých obchodních vztahů mezi farmáři a kupujícími. Díky těmto vztahům mají farmáři jistotu odběru své produkce. Fair trade organizace navíc poskytují farmářům technickou podporu a odborné znalosti v oblasti zemědělství, pěstování kávy a udržitelných zemědělských postupů. Farmáři získávají přístup k informacím o moderních zemědělských metodách, školením a technickému vybavení (Amamo, 2014).

Výhoda spočívá také v přístupu k finančním prostředkům. Farmáři zapojení do fair trade mají častěji přístup k mikrofinancování a úvěrům, které jim umožňují investovat do svých farem, rozšířit svou produkci a zdokonalit své postupy. Přístup k finančním prostředkům poskytuje farmářům možnost růstu a rozvoje svého podnikání (Kodama, 2009).

Zastánci fair trade konceptu na základě výše popsaných faktorů tvrdí, že farmáři zapojení do fair trade mohou očekávat zlepšení své ekonomické situace, přístup ke spravedlivým cenám, snížení rizik a vytvoření dlouhodobých obchodních vztahů. Podíváme se nyní blíže na to, jak jsou dle výzkumů tato očekávání v Etiopii naplňována.

Sociální dopady fair trade na etiopské farmáře kávy

Fair trade není pouze ekonomickým konceptem, ale také sleduje sociální spravedlnost a zlepšení životních podmínek farmářů. Co se týká pracovních podmínek, zapojení do fair trade by mělo farmářům poskytovat důstojnou a bezpečnou pracovní atmosféru, zajistit jim stabilitu příjmů a umožnit jim investovat do rozvoje jejich farem a komunit.

Studie provedená na 383 respondentech z řad drobných farmářů z Jižní Etiopie ukázala statisticky významný pozitivní dopad Fairtrade kávy ve všech sledovaných oblastech ekonomického a sociálního statusu farmářů a jejich rodin. U 98 % z nich došlo v posledních 3

letech ke zvýšení příjmu domácnosti v posledních 3 letech (u nezapojených se příjem zvýšil jen v 54 % případů). U 47 % se díky Fairtrade rozšířily možnosti přístupu na trh. Čtvrtina získala v rámci systému možnost půjčky na investice. I přes tyto zjevné výhody v dané oblasti Etiopie převážná většina zemědělců certifikaci nemá (Bulga et al., 2020).

Zapojení farmářů kávy do fair trade systému přináší rovněž výhody v oblasti vzdělávání a rozvoje komunity. Díky finanční podpoře mají farmáři a jejich děti příležitost získat kvalitní vzdělání. To se projevuje v rozvoji školní infrastruktury, jako jsou nové školní budovy, třídy, knihovny a učební materiály. Vzdělávací programy se zaměřují na zlepšení gramotnosti, matematických dovedností a obecného přehledu, což přispívá k rozšíření možností pro farmáře a jejich děti v budoucnosti. V jižní Etiopii se statisticky signifikantně zlepšila úroveň vzdělanosti farmářů (Bulga et al., 2020).

Část příjmů fair trade organizací se investuje také do profesního rozvoje farmářů, kteří tak mají možnost účastnit se školení a poradenství v oblasti moderních zemědělských technik, správy farem, tržního výzkumu a obchodu. Tímto způsobem získávají nové dovednosti a znalosti, které jim umožňují efektivněji hospodařit a zvyšovat produktivitu svých farem. Kromě toho získávají také informace o nových trendech na trhu, spotřebitelských preferencích a požadavcích na udržitelnost, což jim pomáhá přizpůsobit se měnícím se podmínkám.

Rozvojové programy fair trade organizací přispívají taktéž ke zlepšení celkového rozvoje farmářských komunit. Investice do infrastruktury, jako jsou cesty, vodovody, elektrifikace a zdravotnická zařízení, zvyšují kvalitu života farmářů a jejich okolního prostředí (Hudson, Hudson & Fridell, 2013). V jižní Etiopii bylo z Fairtrade programu Social Premium vybudováno 32 studní s pitnou vodou a několik veřejných knihoven (Bulga et al., 2020).

Dalším důležitým aspektem je přístup ke zdravotnické péči. Fair trade organizace se snaží zajistit, aby měli farmáři přístup k základní zdravotní péči, včetně lékařských prohlídek, očkování a léků. To může zahrnovat financování mobilních zdravotnických jednotek, které poskytují péči v odlehlých oblastech, a podporu místních zdravotnických center, která jsou pro farmáře dostupná. Díky tomu dochází ke zlepšení celkové zdravotní situace, snížení výskytu infekčních nemocí, zvýšení povědomí o preventivních opatřeních a zajištění dostupnosti potřebné zdravotní péče (Kodama, 2009).

V neposlední řadě je také rovnost pohlaví důležitým sociálním dopadem fair trade systému, kdy se příslušné organizace snaží podporovat a posilovat postavení žen v těchto komunitách prostřednictvím různých opatření a programů.

Jedním z přístupů je podpora ženské participace ve vedení a rozhodování. Fair trade organizace aktivně podporují ženy ve farmářských komunitách, aby se zapojovaly do rozhodovacích procesů a měly možnost vyjádřit své názory a zájmy. Jsou podporována ženská družstva, vytváření ženských sdružení a poskytování příležitostí pro ženy stát, které se mohou stát členy správních orgánů. Zároveň je kladen důraz na rovné příležitosti pro ženy v oblasti přístupu ke zdrojům a ekonomické nezávislosti. To znamená, že se snaží organizace snažit zajistit, aby měly ženy stejný přístup k zemědělské půdě, finančním zdrojům, vzdělání a tržním příležitostem jako muži postavení (Hudson, Hudson & Fridell, 2013).

Výzvy fair trade kávy v Etiopii

Tato kapitola se zabývá výzvami, se kterými se farmáři kávy v Etiopii zapojení do fair trade setkávají. Přestože fair trade nabízí řadu výhod a potenciálu pro zlepšení podmínek farmářů, existují také určité výzvy, které ovlivňují jejich schopnost plně využít těchto přínosů. Následující faktory mohou ovlivňovat efektivitu fair trade kávy v Etiopii (Fridell, 2007):

- 1. Klimatické podmínky:** Etiopie je zemí, která je výrazně ovlivněna klimatickými změnami. Extrémní povětrnostní podmínky, jako jsou dlouhé období sucha, zvýšené srážky nebo změny v sezónách dešťů, mohou negativně ovlivnit produkci kávy. Tato nestabilita klimatu může způsobit nižší výnosy a sníženou kvalitu plodin, což v konečném důsledku ovlivňuje příjmy farmářů. Ukazuje se, že extrémní výkyvy počasí by mohly snížit plochy vhodné pro pěstování až od 50 % a zároveň by mohlo docházet ke zhoršování kvality kávových bobů. Při zachování určité kvality by pak cena pro spotřebitele extrémně rostla (Doležalová, 2021). Změny v klimatu vyžadují opatření, jako je zavádění odolných odrůd kávy, zavlažovací systémy a zemědělské postupy přizpůsobené měnícím se podmínkám.
- 2. Choroby a škůdci:** Kávovník je náchylný k různým chorobám a škůdcům, které mohou vážně poškodit plodiny. Jedním z příkladů je kávová houba (*Hemileia vastatrix*), která způsobuje kávovou rez a může zdecimovat plantáže. Farmáři kávy musí čelit výzvám spojeným s prevencí, kontrolou a léčbou těchto chorob a škůdců, což může vyžadovat zvýšené finanční prostředky a odborné znalosti.
- 3. Omezený přístup k vodě:** Nedostatek přístupu k vodě je pro farmáře kávy v Etiopii dalším významným problémem. Kávovníky vyžadují dostatečné množství vody pro růst a plodnost. V oblastech s omezeným přístupem k vodním zdrojům musí farmáři hledat způsoby, jak zavádět účinné zavlažovací systémy a šetřit vodou.

- 4. Vzdálenost od trhů:** Mnoho farmářů kávy v Etiopii žije v odlehlých a zemědělsky izolovaných oblastech. Dopravní infrastruktura a vzdálenost od trhů mohou ztížit přístup farmářů k odbytišti pro svou fair trade kávu. Vývoj lepších dopravních spojení a logistických řešení může zlepšit obchodní možnosti pro farmáře.
- 5. Sociální nerovnosti:** Etiopie čelí sociálním nerovnostem, které se mohou promítnout i do oblasti fair trade kávy. Někteří farmáři mohou mít omezený přístup k informacím, finančním prostředkům a rozhodovacím procesům. Je důležité zajistit, aby fair trade podporoval inkluzivní a spravedlivý obchodní systém, který přináší výhody všem farmářům bez ohledu na jejich sociální postavení (Hudson, Hudson & Fridell, 2013).

Příležitosti fair trade kávy v Etiopii

Fair trade otevírá dveře k řadě příležitostí, které mohou přispět k udržitelnému rozvoji a zlepšení životních podmínek farmářů. Jako první z nich lze zmínit například zvýšení reputace. Zapojení do fair trade kávy umožňuje farmářům získat lepší povědomí o jejich produktu a jeho hodnotě na trhu. Produkce fair trade kávy je spojována s vyšší kvalitou, udržitelným zemědělstvím a spravedlivými pracovními podmínkami. Tímto způsobem mohou farmáři získat vyšší prestiž a konkurenční výhodu na trhu.

Fairtrade káva reprezentuje specifický tržní segment, který je často považován za vysoce hodnotný. Spotřebitelé, kteří preferují produkty s etickými a udržitelnými atributy, hledají fair trade kávu. To otevírá nové tržní příležitosti pro farmáře, kteří se rozhodnou zapojit do fair trade a nabízet svou kávu spotřebitelům, kteří dbají na spravedlivý obchod a udržitelnost.

Zároveň farmáři získávají přístup k širším odběratelským sítím. Fair trade organizace a kupující často fungují jako prostředníci mezi farmáři a mezinárodními trhy. Farmáři, kteří se zapojují do fair trade, mají přístup k rozsáhlým odběratelským sítím, které mohou poskytnout stabilní odbyt pro jejich produkci. Tím se pro farmáře zajišťuje dlouhodobá obchodní spolupráce a ekonomická stabilita (Utting, 2009).

Kromě toho lze také zmínit aspekt inovace a diverzifikace. Fair trade organizace často podporují farmáře při inovacích a diverzifikaci jejich produkce. To může zahrnovat vývoj nových odrůd kávy, zavedení alternativních zemědělských plodin nebo rozšíření nabídky produktů spojených s fair trade, jako jsou čaje nebo kakao. Tímto způsobem se farmáři mohou přizpůsobit měnícím se tržním trendům a rozšiřovat své podnikání.

V neposlední řadě představuje příležitost spojenou s fair trade taktéž možnost získat podporu sociálních a environmentálních projektů. Fair trade organizace často investují část svých příjmů do sociálních a environmentálních projektů ve prospěch farmářských komunit. Tyto projekty mohou zahrnovat vzdělávání, zdravotní péči, infrastrukturní rozvoj, ochranu přírodního prostředí a další. Farmáři mohou těžit z těchto projektů, které přispívají k celkovému rozvoji jejich komunit a zvyšují jejich kvalitu života (Kodama, 2009).

Příklady iniciativ fair trade kávy v Etiopii

Tato kapitola prezentuje konkrétní příklady iniciativ fair trade kávy v Etiopii. Tyto iniciativy jsou zaměřeny na podporu farmářů, zlepšení jejich životních podmínek a rozvoj jejich komunit. Následující příklady ilustrují různé aspekty a programy, které fair trade organizace implementují v rámci kávového sektoru v Etiopii.

Oromia Coffee Farmers Cooperative Union (OCFCU):

OCFCU je jedním z největších producentů a exportérů fair trade kávy v Etiopii. Tato družstevní unie byla založena v roce 1999 a sdružuje více než 400 zemědělských družstev s více než 200 000 farmáři. Jejím hlavním cílem je poskytování podpory farmářům, aby mohli prosperovat a rozvíjet své zemědělské podnikání.

OCFCU se angažuje v poskytování technického a finančního poradenství, což farmářům umožňuje zlepšovat své zemědělské postupy a zvyšovat kvalitu produkované kávy. Prostřednictvím školení a vzdělávacích programů jsou farmáři informováni o nejnovějších udržitelných zemědělských praktikách, jako je pěstování, sběr a zpracování kávy s ohledem na životní prostředí a ochranu přírody. Tímto způsobem OCFCU přispívá ke zvýšení produktivity a kvality kávy, což má přímý dopad na zisky farmářů.

Důležitým aspektem OCFCU je také zajištění spravedlivých cen za fair trade kávu. Díky své fair trade certifikaci mají farmáři jistotu, že obdrží spravedlivou odměnu za svou práci a investice do pěstování kávy. Tím se překonává nejistota trhu a farmáři mají stabilitu a jistotu v obchodování se svou produkcí.

OCFCU také podporuje aktivní účast farmářů ve společenských a rozhodovacích procesech. Farmáři mají možnost se zapojit do rozhodování o strategiích a politikách družstva, což umožňuje jejich participaci na všech úrovních. Tato demokratická struktura dává farmářům hlas a umožňuje jim prosazovat své zájmy a potřeby (OCFCU, 2023).

Sidama Coffee Farmers Cooperative Union (SCFCU):

SCFCU je významnou fair trade organizací v Etiopii, která sdružuje více než 80 000 farmářů pěstujících kávu v regionu Sidama. Jejich hlavním záměrem je podpora trvale udržitelného zemědělství a rozvoje farmářských komunit v této oblasti.

Jednou z klíčových aktivit SCFCU je poskytování mikroúvěrů pro farmáře. Tato finanční podpora umožňuje farmářům investovat do zlepšení svých farem, jako je nákup kvalitních semínek, zavlažovacích systémů nebo moderního zemědělského vybavení. Mikroúvěry tak představují důležitý nástroj pro rozvoj a růst farmářských podniků.

Dalším přínosem SCFCU jsou technická školení, která farmářům nabízí. Tato školení se zaměřují na moderní zemědělské postupy, pěstování a zpracování kávy, správu půdy a ochranu životního prostředí. Cílem je zvýšit produktivitu a kvalitu kávy, což v konečném důsledku zvyšuje také ziskovost farmářů.

SCFCU rovněž aktivně investuje do infrastruktury ve farmářských komunitách. Stavba přístupových cest, skladů na kávu a sušárenských zařízení zlepšuje logistiku a zpracování kávy, čímž se snižují ztráty při přepravě a zpracování.

Kromě toho SCFCU přispívá také k rozvoji zdravotnictví a vzdělání ve farmářských komunitách. Pomocí finančních prostředků z fair trade kávy organizuje školení a workshopy zaměřené na zdravotní prevenci, hygienu a osvětu o zdraví. Dále také podporuje vzdělávací projekty a stavbu škol, aby zlepšila přístup kvalitního vzdělání pro děti farmářů (SCFCU, 2023).

The Ethiopian Coffee Exporters Association (ECEA):

ECEA je klíčovou organizací v Etiopii, která se věnuje podpoře fair trade kávy. Jejich úsilí se zaměřuje na spolupráci s farmářskými družstvy a asistenci při vývozu a distribuci jejich kávy na světové trhy. Iniciativa má za cíl zajistit spravedlivé obchodní podmínky a dlouhodobé obchodní vztahy mezi farmáři a kupujícími, což je zásadní pro udržení udržitelného a prosperujícího kávového průmyslu v Etiopii.

Jako asociace exportérů kávy se ECEA zaměřuje na koordinaci a podporu farmářských družstev, která se zapojila do fair trade systému. Pomáhají farmářům s administrativními a obchodními záležitostmi, jako je vyplňování potřebných dokumentů, zajištění kvalitního balení kávy a organizace logistiky při vývozu. Díky těmto opatřením je farmářům usnadněn přístup na mezinárodní trhy, což zvyšuje jejich příležitosti a konkurenceschopnost.

Jedním z hlavních cílů ECEA je také poskytovat technickou podporu a školení farmářům v oblasti zlepšování kvality a udržitelnosti kávy. To zahrnuje poskytování znalostí o správných zemědělských postupech, péči o půdu, kávovníky a sklizeň. Školení se také zaměřuje na dodržování ekologicky šetrných metod a certifikací, které farmářům umožňují získat přístup na trhy vyžadující ekologicky udržitelnou kávu.

Díky spolupráci s ECEA mají farmáři k dispozici nejen obchodní příležitosti, ale také odbornou podporu a vzdělávání, které jim umožňuje posílit jejich zemědělské dovednosti a zvýšit kvalitu jejich kávy. Tímto způsobem ECEA přispívá k dlouhodobé udržitelnosti a rozvoji etiopského kávového průmyslu.

Spolupráce farmářů, ECEA a dalších relevantních organizací vytváří silnou a udržitelnou síť, která podporuje spravedlivý obchod a zvyšuje přínosy farmářů z fair trade kávy. ECEA se stala důležitým prostředníkem mezi farmáři a světovými trhy, a jejich angažovanost v poskytování technické pomoci farmářům ukazuje jejich dlouhodobý závazek k udržitelnému rozvoji kávového sektoru v Etiopii (ECEA, 2023).

TechnoServe:

TechnoServe je nezisková organizace, která hraje klíčovou roli v podpoře farmářů kávy v Etiopii prostřednictvím fair trade iniciativ. Jejich přístup spočívá v poskytování cíleného školení a podpory, která farmářům umožňuje zlepšit své zemědělské postupy, zvýšit kvalitu kávy a rozvíjet své obchodní dovednosti.

Skrze svá školení předává TechnoServe farmářům důležité znalosti a dovednosti. Jedná se například o moderní zemědělské techniky, správné používání hnojiv a pesticidů, péči o kávovníky a sklizeň plodů v optimálním čase. Farmáři se učí o udržitelném zemědělství, které minimalizuje negativní dopady na životní prostředí a zvyšuje výnosnost jejich plantáží. Tímto způsobem se zlepšuje kvalita kávy, což farmářům umožňuje získat vyšší tržní cenu za své produkty.

TechnoServe se také zaměřuje na podporu a rozvoj obchodních dovedností farmářů. Pomocí vzdělávacích programů se farmáři učí o tržních mechanismech, obchodních dohodách a vyjednávání. To jim umožňuje aktivně se zapojovat do obchodních procesů, získávat spravedlivé ceny za svou kávu a vést úspěšné podnikání. Díky zvýšeným obchodním dovednostem jsou farmáři schopni dosahovat vyšších příjmů a získávat větší ekonomickou stabilitu.

Mezi další příklady iniciativ fair trade kávy v Etiopii lze uvést např. Kafa Forest Coffee Farmer's Cooperative Union (KFCFCU) nebo Yirgacheffe Coffee Farmers Cooperative Union

Ltd. (YCFCU) (EYCFCU, 2023). Uvedené příklady ilustrují různé iniciativy a organizace, které pracují na podpoře fair trade kávy v Etiopii. Jejich cílem je zlepšit ekonomickou situaci farmářů, poskytnout technickou podporu a vytvářet udržitelné obchodní vztahy. Díky těmto aktivitám mají farmáři v Etiopii příležitost využít výhody fair trade kávy a rozvíjet své komunity (TechnoServe, 2023).

Diskuse o budoucím vývoji fair trade v Etiopii

Tato kapitola na základě získaných poznatků předkládá diskuzi ohledně výzev a příležitostí, které mohou fair trade iniciativy v Etiopii očekávat a jakým směrem by se mohly vyvíjet.

Jednou z klíčových výzev, se kterou se fair trade v Etiopii může potýkat, je zajištění udržitelnosti. Změna klimatu a ztráta biodiverzity jsou faktory, které mohou negativně ovlivnit kávovou produkci v zemi. Vzhledem k tomu je důležité, aby fair trade organizace přijaly strategie a opatření zaměřená na ochranu životního prostředí a udržitelné zemědělství. To zahrnuje podporu ekologicky šetrných zemědělských postupů, jako je agroekologie, obnovitelné zdroje energie a zadržování vody, aby se minimalizoval negativní dopad na životní prostředí a aby se zajistila dlouhodobá udržitelnost kávového sektoru (Jaffee, 2014).

Dalším důležitým aspektem je sociální spravedlnost. Je důležité, aby fair trade organizace zajišťovaly i nadále spravedlivé příjmy pro etiopské farmáře pěstující fair trade kávu. V tomto kontextu jsou důležité zejména analýzy a srovnání příjmů farmářů, kteří jsou zapojeni do fair trade systému, a těch, kteří nejsou. To umožní zhodnotit, zda farmáři pěstující fair trade kávu skutečně dosahují vyšších příjmů a stability ve srovnání s nezapojenými farmáři. Je také nutné posoudit, zda fair trade systém dokáže efektivně snižovat příjmové disparity a přispívat k lepší ekonomické situaci a životním podmínkám farmářů v dlouhodobém horizontu.

Pokud jde o sociální podmínky etiopských farmářů, fair trade by měl mít za cíl zlepšovat jejich životní a pracovní podmínky. To zahrnuje zajištění bezpečných pracovních podmínek, dodržování pracovních práv, podporu vzdělání a zdravotní péče a posílení genderové rovnosti. Fair trade organizace by měly spolupracovat s farmáři, komunitami a vládními orgány na implementaci sociálních programů a opatření, které budou zvyšovat sociální a ekonomickou prosperitu farmářských komunit.

Inovace ve fair trade mohou hrát klíčovou roli v posilování konkurenceschopnosti etiopských farmářů na mezinárodním trhu. Moderní technologie, jako je využití digitálních platforem pro tržní propojení, monitorování kvality a sledování dodržování fair trade standardů, mohou přinést významné výhody. Zároveň je důležité podporovat výzkum a vývoj v oblasti trvalého zemědělství, zpracování kávy a obchodních modelů, které budou prospěšné pro farmáře a komunity v Etiopii.

Veškerý úspěch fair trade v Etiopii závisí na spolupráci a angažovanosti všech zainteresovaných stran, včetně farmářů, fair trade organizací, vlády, obchodních partnerů a

spotřebitelů. Pouze prostřednictvím společného úsilí a strategického plánování může fair trade přinést skutečný a trvalý přínos pro etiopské farmáře, podpořit jejich ekonomickou stabilitu a zlepšit jejich životní podmínky.

Závěrem, je důležité si uvědomit, že fair trade je neustále se rozvíjející oblast a jeho budoucnost závisí na adaptaci na měnící se podmínky. Etiopie má bohatou kávovou tradici a potenciál stát se ještě silnějším hráčem na světovém trhu fair trade kávy. Je však nutné pokračovat v inovacích, udržitelnosti a sociální spravedlnosti, aby fair trade mohl skutečně naplnit svůj potenciál a přinést prospěch všem farmářům a komunitám v Etiopii.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zhodnotit dopady fair trade s kávou na etiopské farmáře. Pozornost byla zaměřena na přínosy a výzvy, se zvláštním zaměřením na příjmy a sociální podmínky, které etiopským farmářům přináší zapojení do fair trade. Zvláštní důraz byl kladen na vliv na jejich příjmy a sociální podmínky. Pro tuto práci byly formulovány tři hlavní výzkumné otázky, které je nyní možné zodpovědět:

1. Jaký je vliv Fairtrade na příjmy etiopských farmářů pěstujících kávu?

Fairtrade má pozitivní vliv na příjmy etiopských farmářů pěstujících kávu. Zapojení do Fairtrade systému umožňuje farmářům získat vyšší ceny za svou kávu, než by tomu bylo na běžném trhu. Fairtrade organizace se snaží zajistit spravedlivé obchodní podmínky a garantovat minimální cenu za kávu, která je často vyšší než světová tržní cena.

Pozitivní přínos by mohl být větší, pokud by se systém zefektivnil a větší část peněz od zákazníků by šla přímo farmářům. Také by bylo vhodné zaměřit se na bariéry, které brání zejména těm nejchudším ve vstupu do systému – většina etiopských drobných farmářů v něm není, a ti mohou být systémem i znevýhodněni. Fairtrade není ideálním řešením pro všechny země – existují i alternativní cesty, které jsou také úspěšné, například prodej kávy s dohledatelným původem nebo tlak na legislativní změny.

Díky vyšším cenám a stabilním obchodním vztahům s Fairtrade organizacemi mají farmáři větší jistotu ohledně svých příjmů. Tím se zvyšuje jejich ekonomická stabilita a umožňuje jim plánovat a investovat do svých farem a komunit.

Je důležité si uvědomit, že vliv Fairtrade na příjmy farmářů může být proměnlivý a závisí na mnoha faktorech, jako je například výkonnost farmy, kvalita kávy, tržní podmínky a další. Každý farmářský podnik je unikátní a vliv Fairtrade na příjmy může být různý.

2. Jak Fairtrade ovlivňuje sociální podmínky etiopských farmářů kávy, zejména v oblasti zlepšování jejich životních a pracovních podmínek?

Fairtrade má významný vliv na sociální podmínky etiopských farmářů kávy, především pokud jde o zlepšování jejich životních a pracovních podmínek. Zapojení do Fairtrade systému přináší farmářům řadu sociálních výhod a opatření, která mají pozitivní dopad na jejich kvalitu života.

Jedním z hlavních aspektů je zajištění důstojných pracovních podmínek. Fairtrade stanovuje minimální standardy, které musí být dodržovány při pěstování kávy. Patří sem

například zákaz dětské práce, právo na svobodu sdružování, spravedlivé mzdy, bezpečné pracovní prostředí a přístup ke zdravotní péči. Tato opatření přispívají k ochraně práv farmářů a zlepšení jejich pracovních podmínek.

Dalším významným prvkem je podpora sociálních projektů ve farmářských komunitách. Fair trade organizace investují část svých zisků do rozvoje sociální infrastruktury, jako jsou školy, nemocnice, vodní zdroje, elektrifikace a další. Tím se zlepšuje přístup farmářů a jejich rodin ke zdravotní péči, vzdělání a dalším základním službám. Fairtrade formou Social Premium programu přímo investuje do rozvoje infrastruktury a vzdělání.

Fairtrade také podporuje rovnost pohlaví a zajišťuje, aby ženy měly stejné příležitosti a přístup ke zdrojům jako muži. Iniciativy fair trade se často zaměřují na posilování úlohy a postavení žen ve farmářských komunitách, například prostřednictvím vzdělávání, školení a podnikatelské podpory.

Je důležité si však uvědomit, že i přes snahy fair trade stále existují výzvy a nedostatky v oblasti sociálních podmínek. Některé problémy mohou být způsobeny strukturálními výzvami, nedostatkem prostředků nebo nedostatečnou implementací fair trade standardů. Důležité je, aby se fair trade organizace i farmáři neustále snažili zlepšovat sociální podmínky a pracovat na jejich trvalém rozvoji.

3. Jaké jsou hlavní výzvy a překážky, se kterými se etiopští farmáři kávy setkávají při zapojení do fair trade a jak mohou být tyto překážky překonány a zlepšeny?

Při zapojení do fair trade se etiopští farmáři kávy potýkají s několika hlavními výzvami a překážkami. Tyto faktory mohou ovlivnit jejich schopnost plně využívat výhody a přínosy fair trade systému. Některé z hlavních výzev zahrnují:

- a)** Nedostatek informací a povědomí: Mnoho farmářů v odlehlých oblastech Etiopie nemá dostatečné informace o fair trade a jeho výhodách. Nedostatek povědomí může bránit jejich schopnosti se do systému zapojit a využít jeho přínosů. Je důležité poskytnout farmářům přístup k relevantním informacím a školením, aby byli schopni plně porozumět fair trade principům a fungování.
- b)** Finanční omezení: Někteří farmáři mohou mít omezený přístup k finančním prostředkům pro splnění fair trade standardů. Například investice do ekologicky udržitelných metod pěstování nebo zlepšení infrastruktury mohou vyžadovat finanční prostředky, které ne všichni farmáři mají k dispozici. Zde mohou být

přínosné mikrofinanční instituce a programy, které farmářům poskytnou přístup k úvěrům a finančním nástrojům.

- c) **Přístup ke spravedlivým trhům:** I když je fair trade zaměřen na podporu spravedlivých obchodních vztahů, farmáři se mohou potýkat s výzvami při dosahování spravedlivých cen za svou kávu. Přístup ke spravedlivým trhům a eliminace prostředníků mohou být složité, zejména v odlehlých oblastech Etiopie. Zde mohou být klíčové fair trade organizace, které farmářům pomáhají s marketingem a propojením s kupci.
- d) **Klimatické změny a ekologické vlivy:** Etiopští farmáři kávy čelí výzvám v důsledku klimatických změn a ekologických vlivů, jako jsou sucha, půdní degradace nebo škůdci. Tyto faktory mohou negativně ovlivnit výnosy a kvalitu kávy. Fair trade organizace mohou spolupracovat s farmáři na zavádění opatření pro adaptaci na klimatické změny, podporu udržitelného zemědělství a ochranu životního prostředí.

Pro překonání těchto výzev a překážek je důležité podporovat a posilovat fair trade iniciativy (nejen) v Etiopii. To může zahrnovat vzdělávání a informační kampaně pro farmáře a rozvoj mikrofinančních nástrojů. Kromě toho je také důležité pokračovat v podpoře sociálních iniciativ a zlepšení pracovních podmínek etiopských farmářů s důrazem na dodržování pracovních standardů, ochranu práv pracovníků a zajištění bezpečného a zdravého pracovního prostředí.

Dalším důležitým krokem je posilování transparentnosti a spravedlivosti v celém fair trade procesu. Je třeba zajistit, aby farmáři získávali spravedlivou cenu za své produkty a aby byly zajištěny férové obchodní vztahy mezi farmáři, distributory a spotřebiteli. Tím se zajistí, že farmáři budou mít udržitelný příjem a ekonomickou stabilitu.

Pozornost je třeba věnovat také vývoji tržních trendů a preferencím spotřebitelů. Fair trade organizace by měly sledovat aktuální poptávku po fair trade produktech a aktivně se snažit rozšiřovat tržní příležitosti pro etiopské farmáře. To může zahrnovat vývoj nových produktů, inovace ve zpracování kávy a zvyšování povědomí spotřebitelů o přínosech fair trade.

Pro udržitelný rozvoj fair trade v Etiopii je důležitá také spolupráce mezi farmáři, fair trade organizacemi a vládními institucemi. Je nezbytné posilovat partnerství a spolupracovat na vytváření politik, které podporují fair trade a zajišťují příznivé podmínky pro farmáře. Tím se může dosáhnout trvalého a široce rozšířeného pozitivního dopadu fair trade na etiopské farmáře a jejich komunity.

Celkově lze tedy konstatovat, že fair trade má v Etiopii pozitivní dopad na příjmy farmářů a zlepšuje jejich sociální podmínky. Avšak neustálé inovace, spolupráce a udržitelný přístup jsou klíčové pro dosažení dalšího rozvoje a prospěchu pro farmáře zapojené do fair trade systému v Etiopii.

Seznam zdrojů

- 10 facts about Fairtrade coffee. (2016). *Fairtrade foundation*. <https://www.fairtrade.org.uk/media-centre/blog/10-facts-about-fairtrade-coffee/>
- Amamo, A. A. (2014). Coffee Production and Marketing in Ethiopia [online]. Jimma University College of Agriculture and Veterinary Medicine.
- Bacon, C. M., Ernesto Méndez, V., Gómez, M. E., Stuart, D., & Flores, S. R. (2008). Are sustainable coffee certifications enough to secure farmer livelihoods? The Millenium Development Goals and Nicaragua's Fair Trade Cooperatives. *Globalizations*, 5(2), 259–274. <https://doi.org/10.1080/14747730802057688>
- Blowfield, M. E., & Dolan, C. (2010). Fairtrade facts and fancies: What kenyan fairtrade tea tells us about business' role as development agent. *Journal of Business Ethics*, 93(S2), 143–162. <https://doi.org/10.1007/s10551-010-0558-2>
- Britannica. (2022). *Encyclopedia Britannica* | Britannica [online]. Copyright ©2022 Encyclop. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Ethiopia/>
- Bulga, F. G., Demissie, W. M., & Whakeshum, S. T. (2020). The impact of Fair Trade certification on coffee producers in Ethiopia. *Journal of International Trade, Logistics and Law*, 6(1), 52–60.
- Burn-Callander, R. (2014). Wake up and smell the coffee: Fairtrade is flawed but training farmers in quality pays premiums, a top UK supplier tells Rebecca Burn-Callander. *Daily Telegraph*, 8.
- CIA. (2022). *Ethiopia*. The World Factbook . <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/ethiopia/#people-and-society>
- Coffee production | Description, Cultivation, Process, Hulling, & Facts | Britannica. *Encyclopedia Britannica* | Britannica [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/coffee-production>
- Crummey D. (2000). *Land and society in the Christian Kingdom of Ethiopia : from the thirteenth to the twentieth century*. University of Illinois Press.
- Doležalová, H. (2021). *Fair trade: výzva pro všechny*. Praha: Grada Publishing.
- Elder, S. D., Zerriffi, H., & Le Billon, P. (2013). Is Fairtrade Certification Greening Agricultural Practices? an analysis of fairtrade environmental standards in Rwanda. *Journal of Rural Studies*, 32, 264–274. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2013.07.009>
- EYCFUCU. (2023). *Organic by tradition, sustainable by choice*. Ethiopian Yirgacheffe Coffee Farmers Cooperative Union. <https://yirgacheffeunion.com/>
- Fairtrade coffee: Economic sustainability – Fairtrade Foundation. Home – Fairtrade Foundation [online]. Copyright © Fairtrade Foundation 2022. Registered charity number 1043886. Dostupné z: <https://www.fairtrade.org.uk/resources-library/researching/commodity-reports/economic-sustainability/>
- Fairtrade Coffee: Environmental sustainability – Fairtrade Foundation. Home – Fairtrade Foundation [online]. Copyright © Fairtrade Foundation 2022. Registered charity number 1043886. Dostupné z: <https://www.fairtrade.org.uk/resources-library/researching/commodity-reports/environmental-sustainability/>

- Fairtrade Česko a Slovensko*. (2023). Fairtrade Česko a Slovensko. <https://fairtrade.cz>
- Fairtrade Foundation. (2020). *Fairtrade Foundation*. Fairtrade Annual Report and Financial Statement. <https://www.fairtrade.org.uk>
- Faostat. (2023). *Countries by commodity*. Faostat. https://www.fao.org/faostat/en/#rankings/countries_by_commodity
- FAOSTAT. 301 *Moved Permanently* [online]. Dostupné z: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL/visualize>
- Frankhart, C., & Frankhart, C. (2023). *Health benefits of coffee*. Rush University System for Health. <https://www.rush.edu/news/health-benefits-coffee>
- Fridell, G. (2007). *Fair Trade Coffee: The Prospects and Pitfalls of Market-Driven Social Justice*. University of Toronto Press <https://doi.org/10.3138/9781442684331>
- Fuad, U. Y. (2021). *Ethiopian Coffee Exporter challenges*. LIGS University. <https://ligsuniversity.com/blog/ethiopian-coffee-exporter-challenges>
- Guardian. (2007). This is a story about gourmet coffee and genocide. it takes place in Rwanda. *The Guardian*, 49. <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2007/feb/25/foodanddrink3>
- Haight, C. (2007). Does Fair Trade Coffee help the poor? evidence from Costa Rica and Guatemala. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1359159>
- Haight, C. (2011). The problem with fair trade coffee [online]. *Stanford social innovation review*. https://ssir.org/articles/entry/the_problem_with_fair_trade_coffee#
- How fair is Fairtrade coffee? [online]. *Fairtrade foundation*, 2021 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <https://www.fairtrade.org.uk/media-centre/blog/how-fair-is-fairtrade-coffee/>
- Hudson, I., & Fridell, M. (2013). *Fair Trade, sustainability and Social Change*. Palgrave Macmillan.
- ICO. (2023). *Coffee market report*. International Coffee Organization iCal. https://www.ico.org/mission07_e.asp?section=About_Us
- Jaffee, D. (2014). *Brewing justice: Fair Trade Coffee, sustainability, and survival*. Univ. of California Press.
- Jena, P. R., & Grote, U. (2022). Do certification schemes enhance coffee yields and household income? lessons learned across continents. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 5. <https://doi.org/10.3389/fsufs.2021.716904>
- KFCFCU. (2023). *Fairtrade Africa*. Kafa Forest Coffee Farmer's Cooperative Union. <https://fairtradeafrica.net/wp-content/uploads/2022/06/Kafa-Forest-Digital.pdf>
- Kodama, Y. (2007). New Role of Cooperatives in Ethiopia: The Case of Ethiopian Coffee Farmers Cooperatives. *African Study Monographs*, 35, 87-108 <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=1832a6854319bcebc42432946f09229db97176f2>
- Kodama, Y. (2009). The Effects of Fair Trade on Coffee Producers: A Case Study of Ethiopian Coffee Cooperatives. *Proceedings of the 16th International Conference of Ethiopian Studies*, 779-792
- Liu, D., Li, Z.-H., Shen, D., Zhang, P.-D., Song, W.-Q., Zhang, W.-T., Huang, Q.-M., Chen, P.-L., Zhang, X.-R., & Mao, C. (2022). Association of sugar-sweetened, artificially sweetened, and unsweetened coffee consumption with all-cause and cause-specific mortality. *Annals of Internal*

Medicine, 175(7), 909–917. <https://doi.org/10.7326/m21-2977>

- Mihailova, A., Liebisch, B., Islam, M. D., Carstensen, J. M., Cannavan, A., & Kelly, S. D. (2022). The use of multispectral imaging for the discrimination of Arabica and robusta coffee beans. *Food Chemistry: X*, 14, 100325. <https://doi.org/10.1016/j.fochx.2022.100325>
- Michon, S. (2015). *Climate & Coffee* [online]. 2015 Dostupné z: <https://www.climate.gov/news-features/climate-and/climate-coffee>
- Minten, B. et al. (2013). *Structure and performance of Ethiopia s coffee export sector*. Intl Food Policy Res Inst,
- Mitiku, F. et al. (2017). Do Private Sustainability Standards Contribute to Income Growth and Poverty Alleviation? A Comparison of Different Coffee Certification Schemes in Ethiopia. *Sustainability* 9 (2).
- Murray, D. L., Reynolds, L. T., & Taylor, P. L. (2006). The Future of Fair Trade Coffee: Dilemmas facing Latin America's small-scale producers. *Development in Practice*, 16(2), 179–192. <https://doi.org/10.1080/09614520600562397>
- Myhrvold, Nathan and Coste, René. "coffee production". *Encyclopedia Britannica*, 24 Apr. 2023, <https://www.britannica.com/topic/coffee-production>. Accessed 7 December 2023.
- National Coffee Association USA > About Coffee > Coffee Around the World. National Coffee Association [online]. Copyright © National Coffee Association of U.S.A., Inc. Dostupné z: <https://www.ncausa.org/About-Coffee/Coffee-Around-the-World>
- Nebýt Mohameda, káva by se nestala nápojem číslo jedna - National Geographic. *National Geographic* [online]. <https://www.national-geographic.cz/clanky/nebyt-mohameda-kava-by-se-nestala-napojem-cislo-jedna.html>
- Negash, R. (2016). Impact of Fair-Trade Coffee Certification on Smallholder Producers: Review papers. *Global Journal of Management And Business Research*.
- Omidvar, V., & Giannakas, K. (2015). The effects of fair trade on Coffee Growers: A Framework and analysis. *Agricultural Economics*, 46(S1), 29–39. <https://doi.org/10.1111/agec.12196>
- Oromia Coffee Farmers Cooperative Union. (2023) <https://www.oromiacoffeeunion.org/>
- Poole, R., Kennedy, O. J., Roderick, P., Fallowfield, J. A., Hayes, P. C., & Parkes, J. (2017). Coffee Consumption and Health: Umbrella Review of Meta-analyses of multiple health outcomes. *BMJ*. <https://doi.org/10.1136/bmj.j5024>
- Pyk, F., & Abu Hatab, A. (2018). Fairtrade and sustainability: Motivations for Fairtrade certification among Smallholder Coffee Growers in Tanzania. *Sustainability*, 10(5), 1551. <https://doi.org/10.3390/su10051551>
- Rahmah, D. M., Purnomo, D., Filianty, F., Ardiansah, I., Pramulya, R., & Noguchi, R. (2023). Social Life Cycle Assessment of a coffee production management system in a rural area: A regional evaluation of the coffee industry in West Java, Indonesia. *Sustainability*, 15(18), 13834. <https://doi.org/10.3390/su151813834>
- Ruben, R., & Fort, R. (2012). The impact of Fair Trade certification for coffee farmers in Peru. *World Development*, 40(3), 570–582. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2011.07.030>

- Ruggeri, G., Corsi, S., & Nayga, R. M. (2021). Eliciting willingness to pay for Fairtrade products with information. *Food Quality and Preference*, 87, 104066. <https://doi.org/10.1016/j.foodqual.2020.104066>
- Sidama Coffee Farmers Cooperative Union (SCFCU). (2023). <https://sidamacoffee.com/>
- Sterie, C. M., & Ion, R. A. (2022). Approaches to implementing fair trade practices for Smallholder Farmers. *Proceedings of the International Conference on Business Excellence*, 16(1), 446–455. <https://doi.org/10.2478/picbe-2022-0044>
- Technoserve. (2023): *Business Solution to Poverty*. <https://www.technoserve.org/>
- Utting, K. (2008). Assessing the impact of Fair Trade Coffee: Towards an integrative framework. *Journal of Business Ethics*, 86(S1), 127–149. <https://doi.org/10.1007/s10551-008-9761-9>
- WHO WE ARE | World Fair Trade Organization. *World Fair Trade Organization | Home of Fair Trade Enterprises* [online]. <https://wfto.com/who-we-are>
- Why Fair Trade Coffee Is Important?. *Grounds for change* [online]. <https://groundsforchange.com/blogs/learn/fair-trade-coffee>
- YCFCU. (2023). Yirgacheffe Coffee Farmers Cooperative Union. Dostupné z: <https://yirgacheffeunion.com/>

Seznam obrázků

Obrázek 1 Loga Fairtrade organizací	16
Obrázek 2 Největší producenti kávy v roce 2021	22
Obrázek 3 Sociální dopady různých způsobů prodeje	23
Obrázek 4 Podíl Fairtrade kávy na kávovém trhu v Evropě a USA.....	24